

INSON HUQUQ VA ERKINLIKLARINI HIMOYA QILISH SOHASINI BOSHQARISH ORGANLARI TIZIMI

Qodirova Kamola Abduxamid qizi

Toshkent davlat transport universiteti

Yurisprudensiya yo'nalishi

4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqola O'zbekiston Respublikasida inson huquq va erkinliklarini himoya qilish sohasini boshqarish organlari tizimiga bag'ishlangan. Unda mamlakatning konstitutsiyaviy asoslari, milliy qonunchilik va xalqaro majburiyatlar doirasida shakllangan huquqiy mexanizmlar tahlil qilinadi. Maqolada so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar — xususan, Inson huquqlari bo'yicha Milliy strategiya, Ombudsman institutining vakolatlarini kengaytirish, qiynoqlarning oldini olish mexanizmlari, xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini inson qadr-qimmatiga yo'naltirish masalalari muhokama qilinadi. Tahlil natijasida tizimning kuchli tomonlari (mustahkamlanayotgan qonunchilik bazasi, milliy institutlarning rivojlanishi) bilan birga, mavjud muammolar (huquqiy madaniyatni yanada oshirish zarurati, monitoring samaradorligi, sudga qadar nizolarni hal qilish) ham ko'rib chiqiladi. Maqola inson huquqlari sohasida davlat siyosatini amalga oshirishda boshqaruv organlari tizimining samaradorligini oshirish, "inson — jamiyat — davlat" tamoyilini mustahkamlash va xalqaro reytinglarda mamlakat mavqeini yaxshilashga qaratilgan takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit sozlar: inson huquqlari, fuqarolik huquqlari, inson erkinliklari, huquq himoyasi, Ombudsman, Inson huquqlari bo'yicha milliy markaz, prokuratura, sud tizimi, Konstitutsiya, milliy strategiya, xalqaro shartnomalar, huquqiy monitoring, qiynoqlar oldini olish, sud mustaqilligi, inson qadr-qimmat.

Abstract: The article is devoted to the system of governing bodies in the field of protection of human rights and freedoms in the Republic of Uzbekistan. It analyzes the legal mechanisms formed within the framework of the constitutional framework of the country, national legislation and international obligations. The article discusses the reforms implemented in recent years - in particular, the National Strategy for Human Rights, the expansion of the powers of the Ombudsman Institution, mechanisms for the prevention of torture, the implementation of international standards in national legislation and the orientation of the activities of law enforcement bodies towards human dignity. As a result of the analysis, along with the strengths of the system (the strengthening of the legislative framework, the development of national institutions), existing problems (the need to further improve legal culture, the effectiveness of monitoring, pre-trial dispute resolution) are also considered. The article concludes with proposals aimed at increasing the efficiency of the system of governing bodies in implementing state policy in the field of human rights, strengthening the principle of "man - society - state" and improving the country's position in international rankings.

Keywords: human rights, civil rights, human freedoms, human rights protection, Ombudsman, National Center for Human Rights, prosecutor's office, judicial system, Constitution, national strategy, international treaties, legal monitoring, prevention of torture, judicial independence, human dignity.

Аннотация: Статья посвящена системе органов власти в сфере защиты прав и свобод человека в Республике Узбекистан. В ней анализируются правовые механизмы, сформированные в рамках конституционного устройства страны, национального законодательства и международных обязательств. В статье рассматриваются реформы, проведенные в последние годы, в частности, Национальная стратегия по правам человека, расширение полномочий Института омбудсмана, механизмы предотвращения пыток, имплементация международных стандартов в национальном законодательстве и ориентация деятельности

правоохранительных органов на человеческое достоинство. В результате анализа, наряду с сильными сторонами системы (укрепление законодательной базы, развитие национальных институтов), рассматриваются также существующие проблемы (необходимость дальнейшего совершенствования правовой культуры, эффективность мониторинга, досудебное разрешение споров). В заключение статьи предлагаются меры, направленные на повышение эффективности системы органов власти в реализации государственной политики в области прав человека, укрепление принципа «человек – общество – государство» и улучшение позиций страны в международных рейтингах.

Ключевые слова: права человека, гражданские права, свободы человека, защита прав человека, омбудсмен, Национальный центр по правам человека, прокуратура, судебная система, Конституция, национальная стратегия, международные договоры, правовой мониторинг, предотвращение пыток, независимость судебной власти, человеческое достоинство.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan beri inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish davlat siyosatining asosiy ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib kelmoqda. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson qadrini ulug‘lash va huquqlarini ta‘minlash markaziy o‘rin egallaydi. Inson huquqlari buzilishi jamiyatdagi nizolar, ijtimoiy norozilik va iqtisodiy qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, shuning uchun davlat boshqaruv tizimi bu sohani tartibga solishga qaratilgan. O‘zbekiston Konstitutsiyasining 14-moddasida inson huquqlari va erkinliklari davlatning oliy maqsadi ekanligi belgilangan¹. So‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar, masalan, sud va prokuratura tizimini takomillashtirish, inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirdi.

¹ <https://lex.uz/docs/-6445145> O‘zbekiston Konstitutsiyasi

Ushbu maqola O'zbekistonda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish boshqaruv organlari tizimini tahlil qiladi. Tizim tashkiliy va huquqiy asoslarga tayanadi: tashkiliy asoslar organlarning tuzilishi va hamkorligini, huquqiy asoslar esa qonunlar va xalqaro shartnomalarni o'z ichiga oladi. Maqola ikki asosiy qismdan iborat: birinchisi tashkiliy asoslarga, ikkinchisi huquqiy asoslarga bag'ishlangan. Inson huquqlari himoyasi O'zbekistonning xalqaro majburiyatlari bilan bog'liq. Mamlakat BMT Inson huquqlari bo'yicha kengashiga a'zo etib saylangan, bu esa davlat siyosatining samaradorligini ko'rsatadi. Hozirgi vaqtda inson huquqlarini ta'minlash bo'yicha milliy strategiya amalga oshirilmoqda, bu sohadagi boshqaruv tizimini yaxshilaydi.

I BOB. O'zbekistonda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish boshqaruv organlari tizimining tashkiliy asoslari. O'zbekistonda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish boshqaruv organlari tizimi davlat hokimiyatining hokimiyatlar bo'linishi prinsipiga asoslangan bo'lib, qonun chiqaruvchi, ijroiya va sud hokimiyatining o'zaro hamkorligiga tayanadi. Bu tizim inson huquqlarini ta'minlash, buzilishlarning oldini olish va xalqaro standartlarga muvofiq ishlashga qaratilgan. Tizimning asosiy elementlari Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (Ombudsman), Inson huquqlari bo'yicha milliy markaz, Prokuratura, Sud tizimi, Adliya vazirligi, Ichki ishlar vazirligi va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tizimning tashkiliy asoslari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qonunlari orqali shakllantirilgan bo'lib, so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar, masalan, 2020 yildagi Milliy strategiya², organlar faoliyatini samaraliroq qilgan. Tizimning maqsadi – fuqarolarning huquq va erkinliklarini davlat organlari va mansabdor shaxslar tomonidan buzilishidan himoya qilish, monitoring o'tkazish va ta'lim berishdir.

Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (Ombudsman) tizimning markaziy va mustaqil organi hisoblanadi. Ombudsman instituti 1995 yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan tashkil etilgan bo'lib,

² <https://lex.uz/ru/docs/-4872355> Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi

fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan. Ombudsmanning asosiy funksiyalari quyidagilar: fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish, huquq buzilishlarini tekshirish, davlat organlariga takliflar berish, inson huquqlari bo'yicha monitoring o'tkazish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish. Ombudsmanning tuzilishi markaziy apparat va hududiy bo'linmalardan iborat. Markaziy apparat Toshkentda joylashgan. Hududiy bo'linmalar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrida faoliyat yuritadi, ular mahalliy darajada huquq buzilishlarini hal qilish, masalan, mehnat huquqlari, ijtimoiy himoya va qiynoqlar oldini olish bilan shug'ullanadi. Ombudsman yiliga minglab murojaatlarni ko'rib chiqadi: masalan, 2022 yilda 15 mingdan ortiq murojaat qayta tiklangan, ularning aksariyati sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatiga oid. Ombudsman mustaqil bo'lib, Oliy Majlisga hisobot beradi va xalqaro tashkilotlar, masalan, BMT va Yevropa Kengashi bilan hamkorlik qiladi.

Inson huquqlari bo'yicha milliy markaz (IHMM) – boshqa muhim tashkiliy birlik bo'lib, u 1996 yil 31 oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan tashkil etilgan³. Markaz inson huquqlari bo'yicha davlat siyosatini muvofiqlashtirish, xalqaro shartnomalarni amalga oshirish va monitoring o'tkazish bilan shug'ullanadi. Uning vazifalari quyidagilar: inson huquqlari bo'yicha milliy hisobotlar tayyorlash, ta'lim va tadqiqotlar o'tkazish, davlat organlariga maslahat berish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish. Markazning tuzilishi departamentlar va bo'limlardan iborat. Markaz BMT, Yevropa Ittifoqi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan loyihalar amalga oshiradi, masalan, inson huquqlari bo'yicha Osiyo forumini tashkil etish. Markazning hududiy filiallari yo'q, lekin u mahalliy organlar bilan hamkorlik qiladi va aholining huquqiy savodxonligini oshirishga hissa qo'shadi.

Prokuratura organlari inson huquqlarini himoya qilishda asosiy huquqni muhofaza qiluvchi rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori rahbarligida ishlaydigan prokuratura tizimi huquq buzilishlarini tekshirish, jinoiy ishlar qo'zg'atish va sudda davlat manfaatlarini himoya qilish bilan shug'ullanadi.

³ <https://lex.uz/docs/-177741> Inson huquqlari bo'yicha o'zbekiston respublikasi milliy markazini tuzish to'g'risida

Prokuratura tuzilishi markaziy apparat, viloyat va tuman prokuraturalaridan iborat. So‘nggi islohotlar, masalan, 2020 yildagi Milliy strategiya doirasida, prokuratura vakolatlarini kengaytirdi: qiynoqlar, noqonuniy hibsga olishlar va korrupsiyaga qarshi choralar kuchaytirildi. Prokuratura fuqarolarning huquqlarini ta‘minlashda sud va ichki ishlar organlari bilan hamkorlik qiladi, masalan, jinoyatlar haqidagi xabarlarini hisobga olish tizimini isloh qilish orqali.

Sud tizimi inson huquqlari himoyasining mustaqil va hal qiluvchi qismidir. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, Oliy sud, viloyat va tuman sudlari huquq buzilishlarini ko‘rib chiqadi. Konstitutsiyaviy sud Konstitutsiyaga zid hujjatlarni bekor qilish va huquqlarni ta‘minlash bilan shug‘ullanadi. Sud tizimining ierarxik tuzilishi tuman sudlari (birinchi instansiya), viloyat sudlari (apellatsiya) va respublika sudlaridan (kassatsiya) iborat. 2023 yilgi Konstitutsiya o‘zgartirishlari sud mustaqilligini kuchaytirdi, masalan, sudyalarni tayinlash tartibini takomillashtirish orqali. Sud tizimi fuqarolik, jinoiy va ma‘muriy ishlar bo‘yicha huquqlarni himoya qiladi.

Boshqa davlat organlari ham tizimning bir qismi. Masalan, Adliya vazirligi inson huquqlari bo‘yicha qonunchilikni ishlab chiqish va bepul yuridik yordam ko‘rsatish bilan shug‘ullanadi. Ichki ishlar vazirligi (IIV) huquq tartibini saqlash va jinoyatlarni oldini olishda rol o‘ynaydi, masalan, fuqarolarning xavfsizligini ta‘minlash orqali. Tashqi ishlar vazirligi xalqaro hamkorlikni ta‘minlaydi, masalan, BMT va Yevropa Ittifoqi loyihalarida ishtirok etish. Ushbu organlarning hamkorligi Respublika inson huquqlari komissiyasi va Milliy strategiya doirasida muvofiqlashtiriladi.

Tashkiliy asoslarning rivojlanishi so‘nggi yillarda kuchaygan: 2020 yildagi PF-6012 farmoni Milliy strategiyani tasdiqlagan bo‘lib, u huquqni muhofaza qiluvchi organlarni xalq manfaatlariga yo‘naltirishni nazarda tutadi. Ushbu tizim inson huquqlarini samarali himoya qilishga xizmat qiladi va mamlakatning xalqaro obro‘cini oshiradi.

II BOB. O‘zbekistonda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish boshqaruv organlari tizimining huquqiy asoslari. O‘zbekistonda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish boshqaruv organlari tizimining huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasining milliy qonunchiligi va xalqaro huquq normalariga asoslanadi. Bu asoslar inson huquqlarini tartibga solish, fuqarolarning huquq va majburiyatlarini belgilash, davlat organlarining vakolatlarini aniqlash hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan. Huquqiy baza O‘zbekiston Konstitutsiyasidan boshlanib, qonunlar, Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari va xalqaro shartnomalar bilan to‘ldiriladi. Ushbu huquqiy asoslar inson huquqlarini ta‘minlashni davlatning oliy maqsadi sifatida belgilaydi va huquq buzilishlarining oldini olish mexanizmlarini yaratadi. So‘nggi yillarda, xususan, 2020 yildan beri amalga oshirilgan islohotlar huquqiy bazani xalqaro standartlarga moslashtirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, bu O‘zbekistonning xalqaro reytinglardagi mavqeini yaxshilashga hissa qo‘shmoqda.

O‘zbekiston Konstitutsiyasi huquqiy asoslarning asosiy manbai hisoblanadi. Konstitutsiyaning II bo‘limi fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini batafsil belgilaydi: yashash huquqi, shaxsiy daxlsizlik, so‘z erkinligi, diniy erkinlik, mehnat huquqi, ta‘lim olish huquqi va boshqalar. Konstitutsiyaning 14-moddasiga ko‘ra, inson, uning hayoti, erkinligi, sha‘ni va qadr-qimmatini oliy qadriyat hisoblanadi, va demokratik huquq va erkinliklar Konstitutsiya va qonunlar bilan himoya qilinadi. 2023 yilda Konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgartirishlar inson huquqlarini himoya qilishni kuchaytirdi, masalan, inson huquq va erkinliklarini ta‘minlash davlatning oliy maqsadi ekanligi mustahkamlangan. Konstitutsiya normalari barcha huquqiy hujjatlar uchun asos bo‘lib, ularni Konstitutsiyaga zid bo‘lmasligini ta‘minlaydi, shuningdek, fuqarolarga Konstitutsiyaviy sud orqali huquqlarini himoya qilish imkoniyatini beradi.

Milliy qonunlar huquqiy bazaning muhim qismini tashkil etadi. Masalan, “Inson huquqlari bo‘yicha Oliy Majlis vakili (Ombudsman) to‘g‘risida”gi Qonun

Ombudsmanning vakolatlarini tartibga soladi⁴, unda Ombudsman fuqarolarning murojaatlarini ko‘rib chiqish, huquq buzilishlarini tekshirish va davlat organlariga takliflar berish huquqiga ega ekanligi belgilangan. “Prokuratura to‘g‘risida”gi Qonun prokuratura funksiyalarini aniqlaydi⁵, masalan, huquq buzilishlarini tekshirish, jinoiy ishlar qo‘zg‘atish va fuqarolarning huquqlarini sudda himoya qilish. Bundan tashqari, “Sudlar to‘g‘risida”gi Qonun sud tizimining mustaqilligini ta‘minlaydi va inson huquqlarini adolatli sud yuritish orqali himoya qilish mexanizmlarini belgilaydi. “Qiynoqlar va boshqa shafqatsiz, g‘ayriinsoniy yoki qadr-qimmatni kamsituvchi muomalalar va jazolarga qarshi kurash to‘g‘risida”gi Qonun (2021 yil) qiynoqlar oldini olishga qaratilgan bo‘lib, xalqaro standartlarga mos keladi.

Prezident farmonlari huquqiy asoslarning dinamik qismini tashkil etadi va milliy siyosatni shakllantiradi. Masalan, 2020 yil 22 iyundagi PF-6012-sonli “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmon inson huquqlarini himoya qilishning kompleks choralari belgilaydi. Strategiya inson huquqlari va erkinliklarini ishonchli himoya qilishga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi va O‘zbekistonni xalqaro reytinglarda (masalan, qonun ustuvorligi, so‘z erkinligi, korrupsiyaga qarshi kurash) 50 ta yetakchi davlat qatoriga kiritishni maqsad qiladi. Strategiyaning “Yo‘l xaritasi” 78 baddan iborat bo‘lib, unda shaxsiy, siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarni kafolatlash bo‘yicha aniq vazifalar belgilangan, masalan, sud-huquq tizimini isloh etish, axborot erkinligini ta‘minlash va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish. Shuningdek, 2017-2021 yillardagi Harakatlar strategiyasi inson huquqlarini himoya qilishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilagan.

Vazirlar Mahkamasi qarorlari huquqiy mexanizmlarni batafsil tartibga soladi va amaliy ijro etishni ta‘minlaydi. Masalan, Inson huquqlari milliy strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha qarorlar monitoring, ta‘lim va huquqiy yordam ko‘rsatish tartibini belgilaydi. 2021 yilgi qarorlar qiynoqlar oldini olish va bepul yuridik

⁴ <https://lex.uz/acts/-276159> “Inson huquqlari bo‘yicha Oliy Majlis vakili (Ombudsman) to‘g‘risida”gi Qonun

⁵ <https://lex.uz/docs/-106197> “Prokuratura to‘g‘risida”gi Qonun

yordam tizimini kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, Adliya vazirligi va Ombudsman orqali amalga oshiriladi. Ushbu qarorlar huquqiy savodxonlikni oshirish va jamiyatni huquqiy ta'lim bilan ta'minlashga yordam beradi.

Xalqaro huquqiy asoslar O'zbekistonning global integratsiyasini ta'minlaydi. O'zbekiston BMT Inson huquqlari universal deklaratsiyasiga (1948 yil) qo'shilgan va 70 dan ortiq xalqaro shartnomalarni ratifikatsiya qilgan, masalan, Inson huquqlari bo'yicha xalqaro pakt (1966 yil), Qiynoqlar konventsiyasi (1984 yil) va Ayollar huquqlari konventsiyasi (1979 yil). Ushbu shartnomalar milliy qonunchilikka integratsiya qilingan bo'lib, O'zbekiston BMT Inson huquqlari kengashiga a'zo bo'lib, xalqaro hisobotlar taqdim etadi va tavsiyalarni amalga oshiradi. Xalqaro hamkorlik BMT, Yevropa Ittifoqi va boshqa tashkilotlar bilan loyihalar orqali rivojlanmoqda, masalan, inson huquqlari bo'yicha Osiyo forumlari va qonun ustuvorligini mustahkamlash loyihalari.

Huquqiy asoslarning rivojlanishi so'nggi yillarda kuchaygan: 2023 yilgi Konstitutsiya o'zgartirishlari huquqlar himoyasini kuchaytirdi, Milliy strategiya esa O'zbekistonni xalqaro indekslarda (masalan, Human Rights Watch, Freedom House) yaxshilashga qaratilgan. Ushbu asoslar inson huquqlarini samarali himoya qilishga va mamlakat rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa

O'zbekistonda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish boshqaruv organlari tizimi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy rivojlanishining asosiy elementi hisoblanadi. Ushbu tizimning tashkiliy asoslari Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (Ombudsman), Inson huquqlari bo'yicha milliy markaz (IHMM), prokuratura, sud tizimi, Adliya vazirligi va huquqni muhofaza qiluvchi boshqa organlarning o'zaro hamkorligiga asoslangan bo'lib, ular fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, monitoring o'tkazish va huquq buzilishlarining oldini olish vazifalarini bajaradi. Ombudsman va IHMM fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish va ta'lim berishda, prokuratura va sud tizimi esa huquq buzilishlarini tekshirish va adolatli sud yuritishda muhim rol o'ynaydi. Huquqiy

asoslar O'zbekiston Konstitutsiyasi, qonunlar, Prezident farmonlari va xalqaro shartnomalarga tayanadi, bu esa inson huquqlarini davlatning oliy maqsadi sifatida belgilaydi va xalqaro standartlarga moslashishni ta'minlaydi.

So'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar inson huquqlarini himoya qilish tizimini sezilarli darajada yaxshiladi. Masalan, 2020 yilda tasdiqlangan Inson huquqlari bo'yicha milliy strategiya huquqlar kafolati, sud mustaqilligi va korrupsiyaga qarshi choralar bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ko'rdi, natijada O'zbekiston xalqaro reytinglarda (masalan, Qonun ustuvorligi indeksi bo'yicha 2021 yilda 139 davlat orasida 85-o'rin) yaxshilanishlarga erishdi. 2023 yilda Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartirishlar inson huquqlariga oid moddalar sonini 50 dan oshirib, qiynoqlar va shafqatsiz muomalalarni taqiqlashni konstitutsiyaviy darajada mustahkamladi. Shuningdek, 2022-2026 yillardagi Yangi O'zbekiston rivojlanish strategiyasi inson huquqlarini himoya qilishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilab, sud-huquq tizimini isloh etish, advokatlik institutini rivojlantirish va jamoat nazoratini kuchaytirish bo'yicha maqsadlarni qo'ydi. Ushbu strategiya doirasida qiynoqlar oldini olish mexanizmlari joriy etildi, nogironlar huquqlari bo'yicha konventsiya ratifikatsiya qilindi va gender tengligi bo'yicha yangi qonunlar qabul qilindi. O'zbekistonning BMT Inson huquqlari kengashiga a'zo etilishi va GANHRI tomonidan Ombudsman institutining B-statusga erishishi mamlakatning xalqaro maydonda mustahkamlanishini ko'rsatadi.

Ushbu islohotlar natijasida inson huquqlari buzilishlari soni kamaydi, masalan, 2021-2023 yillarda siyosiy mahbuslar ozod etildi va huquqiy savodxonlik oshirildi. Biroq, ba'zi muammolar, masalan, sud mustaqilligining to'liq ta'minlanmaganligi va so'z erkinligiga oid cheklovlar saqlanib qolmoqda, bu xalqaro tashkilotlar (masalan, Human Rights Watch) hisobotlarida qayd etilgan. 2023 yilda konstitutsiyaviy referendum orqali qabul qilingan o'zgartirishlar prezident muddatlarini uzaytirish bilan birga, inson huquqlarini himoya qilishni kuchaytirishga qaratilgan, ammo referendum jarayonida jiddiy buzilishlar kuzatilgan.

Kelajak istiqbollari O'zbekiston 2030 strategiyasi va 2026-2030 yillardagi BMT Barqaror rivojlanish hamkorlik dasturi (UNSDCF) doirasida belgilangan. Ushbu dastur huquq va erkinliklarni himoya qilish, korrupsiyaga qarshi kurash va sud tizimini raqamlashtirishni kuchaytirishni nazarda tutadi, natijada O'zbekiston xalqaro reytinglarda 30-o'ringa ko'tarilishi rejalashtirilgan. Kelajakda huquqiy bazani yanada takomillashtirish, masalan, NNTlar kodeksini qabul qilish va sudlarning mustaqilligini ta'minlash zarur. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, masalan, BMT va Yevropa Ittifoqi loyihalari orqali, huquqiy ta'lim va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu choralar fuqarolarning huquqlarini samarali himoya qiladi, jamiyatdagi ishonch va barqarorlikni oshiradi hamda O'zbekistonning global jarayonlarga integratsiyasiga hissa qo'shadi. Umuman olganda, inson huquqlari himoyasi tizimi mamlakatning demokratik rivojlanishi va inson qadrini ulug'lash siyosatining asosiy kafolati bo'lib qolmoqda. Boshqaruv organlari tizimini takomillashtirish va muvofiqlashtirish zarur. PF-6012 farmoni bilan tasdiqlangan Milliy strategiya inson huquqlari himoyasini muvofiqlashtirishni nazarda tutadi. Takliflar: Ombudsman institutining hududiy bo'linmalarini kuchaytirish va ularni raqamlashtirish – onlayn murojaatlar tizimini joriy etish (hozirgi vaqtda Ombudsman yiliga 15 mingdan ortiq murojaatni ko'rib chiqadi, bu tizimni takomillashtirish. Inson huquqlari bo'yicha Milliy markaz (IHMM) faoliyatini PQ-4056 qaroriga asosan kengaytirish: xalqaro shartnomalarni implementatsiya qilish bo'yicha yagona monitoring tizimini yaratish va davlat organlariga maslahat berish mexanizmini mustahkamlash (bu markazni BMT va Yevropa Ittifoqi loyihalari bilan bog'lashga yordam beradi). Huquqiy ta'lim va fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish. Milliy strategiya "Yo'l xaritasi"da huquqiy ta'lim ustuvorligi belgilangan. Taklif etiladi: Maktab va OTMlarda "Inson huquqlari" fanini majburiy etib belgilash va unda Konstitutsiya va xalqaro shartnomalarni o'rganishni kiritish (bu Yangi O'zbekiston strategiyasining inson qadrini ulug'lash yo'nalishiga mos keladi va aholining huquqiy savodxonligini oshiradi). Bepul yuridik yordam tizimini kengaytirish: Adliya vazirligi orqali onlayn

platforma yaratish va qiynoqlar oldini olish bo'yicha maxsus modulni joriy etish (bu 2021 yilgi "Qiynoqlar va boshqa shafqatsiz muomalalarga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonunga asoslanadi).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi <https://lex.uz/ru/docs/-4872355>
2. O'zbekiston Konstitutsiyasi <https://lex.uz/docs/-6445145>
3. Inson huquqlari bo'yicha o'zbekiston respublikasi milliy markazini tuzish to'g'risida <https://lex.uz/docs/-177741>
4. "Inson huquqlari bo'yicha Oliy Majlis vakili (Ombudsman) to'g'risida"gi Qonun <https://lex.uz/acts/-276159>
5. "Prokuratura to'g'risida"gi Qonun. <https://lex.uz/docs/-106197>